

Konečný, Lubomír Jan

Zentralinstitut für Kunstgeschichte v Mnichově

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. F, Řada uměnovědná.
1990-1992, vol. 39-41, iss. F34-36, pp. 216-218

ISBN 80-210-0699-4

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110534>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

rozstříknutou barvu na černé dřevo a v podobě kaligrafického náčrtu na bílý podklad stély. Tím vyvolal nečekaně zářící barevný efekt. Solarita však vyznačuje i z četných kreseb uhlím, na kterých bodá do očí plocha zdrsněného papíru. Kresby, ač jsou podstatně ve všech ohledech dvojdimenzionální, dostávají sílu skulptur, skulpturální nebo spíše reliéfní prostorovosti.

Přísné dvojdimenzionální jsou i dvě rozměrné kompozice, ploché stěny z opalovaného dřeva — *Pýcha (Orgoglio)* a *Podvod (Inganno)* — obložené tenkými olověnými destičkami, které jsou v podobě jemných plátů nalepeny na velké dřevěné desky nebo vyplňují mezery (intervaly) mezi dvěma jejich plochami. Olovo, modelované nejmodernějšími nástroji, dovoluje při naprosté plošnosti sugerovat dojem až extrémní plasticity, a to prostřednictvím světelných reflexů vyvolávajících tonální variabilitu. Nunziovo dílo upoutává mimořádný zájem ve světě právě pro toto spojení a zcela originální zpracování dřeva a olova.

Jak bylo už naznačeno v předchozím odstavci, Nunziovy dřevorezby bývají často zahrnovány pod pojmem „váhavá“ nebo „váhající skulptura“, a to právě pro svoji plošnost. Z jeho uměleckých počátků mu zůstala zachována záliba ve skulpturách zavěšovaných na zeď, a proto zbavených objemovosti, ve skulpturách alespoň postavených před zeď nebo o zeď opřených. Plošná jsou rozměrná díla *Zapomnění (Oblio)*, *Přesýpací hodiny (Clessidra)*, *Pirueta*, *Chvění (Tremore)* i drobnější reliéfy *Touha (Frenesia)*, *Myrta (Mirto)* (1989). Jsou to však precízní řezbářské výkony, které pracující s plošnými propadlinami, výstupky a výčnělky, jež samy o sobě se staly již nositeli reliéfní plasticity. Vedle toho nalezneme v umělcově úsilí i pokusení trojrozměrnosti. Například masivní konstrukci *Vyprahlost (Torrida)* tvoří vertikální, neopracované, pouze opálené a místy vyhlazené desky, připomínající oplacení nebo paraván. Černá na ní je velmi rozmanitá, podle intenzity opalování lesklá nebo matná, až sametově hebká na méně opracovaných místech, takže připomíná jakousi živočišnost, zároveň však i anorganičnost. Jako by se jednalo o konstrukci, která tvoří ochranný val, skryš nebo vodní předěl, hráz, jez. Do půlkruhu je sestavena z vertikálně řezaných plochých dřev, spojených šnekovitě a horizontálně běžícím pásem také skulptura *Pokušení (Tentazione)*, 1990, která reprezentuje, podobně jako *Torrida*, jakési zábradlí, za které není snadné proniknout. Navíc však při obcházení této řezby zahlédneme mezi vertikálami dřev mezery, kterými pronikne vždy pruh světla, a to podobně jako když sluneční paprsek rozptyluje hustotu a neprůchodnost lesa. Toto rozevření je však zdánlivé a nabízí nám ho pouze světlo samo. Kompozice se jím narušuje, rozevirá, ukazuje však jen prázdnotu pozadí, za kterým tušíme neurčitost a cizotu dále. Pasivní frontalita, která očividně brání jakémukoliv průchodu, je budována na liniích a stoupajících vertikálách. Středění hran i pruhů světla modifikuje prostory i objemy a zdánlivá stálost se proměňuje v pohyb.

Dřevo opracované a hloubené „ručně“ se náhle stává médiem umělcovy fantazie, myšlenky, citu. Vyhýbá se oněm „primárním skulpturám“ a jiným minimalistickým dílům, v nichž se již přímá účast člověka vytrácela. Velký smysl a cíl jeho díla však není v celkové jednotě materiálu, ale v duchovní jednotě. Nunzio Di Stefano usiluje svým dílem o zapojení do naší technické civilizace, přičemž je schopen obnovit pouto s přírodou, která ho obklopuje. Zároveň však svým dílem reflektuje velkou, až mýtickou starobylost světa.

Jaroslav Sedlář

ZENTRALINSTITUT FÜR KUNSTGESCHICHTE V MNICHOVĚ

Centrální ústav dějin umění je situován v jedné z obou velkých neoklasicistních budov, které před druhou světovou válkou dotvořily pseudoantickou zástavbu 19. století v prostoru „Königsplatz“. Budova byla vyprojektována a realizována ve 30. letech pod přímou patronací A. Hitlera („Führerbau“, „Hitler-Residenz“) jako

ústředí říšské politické správy NSDAP. Po válce, v r. 1945, zde byly soustředěny zachráněné uměleckohistorické fondy a ustavena mezinárodní pracovní skupina uměleckých historiků (Central Art Collecting Point). Myšlenka vybudovat zde nové uměnovědné pracoviště založené na mezinárodní spolupráci k podpoře univerzit, muzeí, památkové péče i širší odborné veřejnosti našla pochopení u Bavorského ministerstva kultury; vládním rozhodnutím z r. 1946 došlo ke vzniku Zentralinstitutu v Mnichově jakožto samostatné státní instituce, která zahájila svou činnost od 1. 3. 1947.

Hlavním a tradičním posláním ústavu je podpora uměnovědného bádání, schopných vědeckých pracovníků a studentů, jakož i provádění uměnovědného výzkumu od raněkřesťanského období do současnosti, včetně organizování odborných pracovních skupin, kolokvií, přednášek v mezinárodní spolupráci a konečně odborné vydavatelská činnost. Těžištěm vědeckého aparátu ústavu je rozsáhlá knihovna a fototéka. Ústav je řízen ředitelem ve spolupráci s Kuratoriem ústavu, sestávajícím z volených členů a zástupců Bavorského ministerstva kultury, státní knihovny, galerie, památkové péče, popř. i soukromých sdružení a stipendijních nadací, podílejících se na nákladech, a zasloužilých domácích i zahraničních odborníků.

Knihovna ústavu je jednou z největších specializovaných knihoven v Evropě. Její základ byl položen v poválečném soustředění dochovaných uměleckohistorických literárních fondů nejen z Mnichova, ale i dalších bavorských knihoven. Byla provedena jejich centrální katalogizace, inventář zničených památek a sbírky fotografií, reprodukcí, diapozitivů a grafiky. Ústav soustředil na 30 000 odborných svazků z Collecting Point, knihovnu Hitlerem plánovaného Evropského kulturního centra v Linci a knihovny ředitele Drážďanské galerie a řádových hradů. Po dvouleté přípravě byla knihovna mnichovského ústavu v r. 1949 prezenčně zpřístupněna odborníkům a studentům. Desideria literárního fondu, s těžištěm v oblasti dějin umění středověku a novověku včetně moderního umění, byla postupně doplňována ze spolkových prostředků. Prvním ředitelem knihovny se stal Otto Lehman-Brockhaus, známý vydavatel historických pramenů k dějinám umění. V r. 1950 obsahovala knihovna již 35 000 svazků, k čemuž později přibylo 2 500 svazků z Bavorské státní obrazové sbírky a další fondy z pozůstalosti a odkazů, především specializovaných knihoven řady vědců. Od konce 50. let soustřeďuje knihovna — převážně výměnou — těžko dostupnou literaturu z východoevropských a jihoevropských zemí, čímž je dáno její další specifikum, důležité zejména pro naše badatele. V r. 1961 měla už přes 80 000 svazků, další doplnění časopiseckého a italského fondu umožnila Volkswagenova nadace. Od r. 1964 je činnost knihovny koordinována Německou Forschungsgemeinschaft s dalšími největšími uměnovědnými knihovnami v Evropě (uměleckohistorických ústavů ve Florencii a Římě, Německého archeologického ústavu v Římě, muzeí v Kolíně a Norimberku, a Kunstbibliothek v Berlíně). V 70. letech knihovna dále rozvíjela svou územní specializaci na východo- a jihoevropské země, i svoji metodickou specializaci na uměnovědnou problematiku (ikonografie, teorie umění, vědecké dějiny oboru). V r. 1985 měla knihovna již přes čtvrt miliónu svazků, na 2 500 disertací, 1 160 časopisů (z toho přes 800 zahraničních), a stala se vedle Berlínské Kunstbibliothek největší vědecky řízenou uměnovědně specializovanou nadregionální knihovnou v Německu. Dále probíhá průběžná kompletace jejího fondu, a to i v oblasti interdisciplinární, v mezinárodní spolupráci (výměny s více než 100 partnery). Z fondu více než 200 časopiseckých periodik vydává Zentralinstitut od r. 1965 bibliografii uměleckohistorické literatury slovanských časopisů. Vedle nákupů tvoří dary či odkazy asi třetinu ročního přírůstku. Činnost ústavu a budování knihovny je podporováno Spolkem přátel Zentralinstitutu „Coniuncta Florescit“.

Dnes má knihovna 58 systematických oddílů a 6 formálních skupin. Věcné členění fondu umožňuje rychlou orientaci při samoobslužném prezenčním provozu: Všeobecná příruční knihovna (encyklopedie, slovníky, lexika, bibliografie), umění všeobecně (filosofie, estetika, systematika a dějiny uměnovědy), dějiny umění (všeobecně, prameny k architektuře, plastice, malbě), monografie o umělcích (alfabeticky), prameny k dějinám umění jednotlivých evropských zemí (všeobecně i topograficky) i mimoevropských kontinentů, grafika, knižní malba, ikonografie, dílčí

umělecko-historická témata (portrét, ornament, zahrady, parky atd.), pozdní antika, rané křesťanství a Byzanc, Islám, raněhistorická severní Evropa, kongresy, instituce, umělecké techniky a výstavnictví, muzejnictví, ochrana památek, památková péče atd., příbuzné vědecké obory, fotografie. Samostatně jsou uloženy časopisy, muzejní katalogy, katalogy výstav, soukromých sbírek, aukční a obchodní.

Operativní pracovní pomůckou jsou 3 hlavní listkové katalogy:

1. Alfabetický autorský, věcné titulky včetně časopisů, slavnostních sborníků, sborníků a katalogů muzejních, soukromých, výstavních.
2. Alfabetický autorský časopiseckých článků a příspěvků ve sbornících, včetně recenzí, v obsahové úplnosti od r. 1949.
3. Věcný — systematický, v obsahové úplnosti od r. 1950, v neúplné míře i starší příspěvky, včetně oddílů alfabetického řazení umělců, mecenášů, sběratelů, a dále topografie jednotlivých památek a uměleckých děl (přes 650 000 položek). Jde o velmi vítanou pomůcku zejména k oblasti ikonografie.

Od r. 1977 jsou tyto katalogy zveřejňovány na mikrofiších a instalovány také v dalších německých knihovnách.

Vedle knihovny je k dispozici studovna časopisů, pracoviště ke zhotovování kopií a fototéka, obsahující více než 350 000 inventárních položek, s těžištěm v oblasti knižní malby, obsahující však i dokumentaci měst, architektury, plastiky a monumentálního malířství.

Sál ústřední studovny se 40 pracovními místy, provozně spojený po adaptaci v letech 1987—8 s prostory katalogů a 3 spodními podlažími knižních skladů s moderními posuvnými regály, je vybaven moderním studijním mobilářem a klimatizací. Příruční knihovna (přes 200 000 sv.) je umístěna v prostoru studovny, a dále v jejím galeriovém patře. S výjimkou vzácných starých tisků a map, je prakticky celý provoz knihovny samoobslužný.

Centrální ústav dějin umění v Mnichově byl dlouhou řadu posledních let veden známým odborníkem na středověkou plastiku prof. dr. W. Sauerländerem, nyní specialistou na architekturu 19.—20. století dr. W. Tegethoffem. V patnáctičlenném kolektivu odborných pracovníků jsou činní známí odborníci, jako např. prof. dr. F. Mutherichová nebo prof. dr. K.—A. Wirth, letitý vydavatel provotřídního Reallexikonu, základní pomůcky evropského historika umění.

Výzkumná a publikační činnost mnichovského Zentralinstitutu zahrnuje průběžné vydávání slovníku Reallexikon zur deutschen Kunstgeschichte, dále známého periodika Kunstchronik, od r. 1985 též časopisu Jahrbuch des Zentralinstituts v Mnichově (zde i s příspěvky našich badatelů), dále průběžné vydávání řady monografií (Veröffentlichungen des Zentralinstitutes für Kunstgeschichte in München) a natic tak zásadních souhrnných prací, jako byl např. katalog Vorromanische Kirchenbauten, zahrnující oblast přialpských zemí, na jehož doplňcích a dalších dílech se pracuje. Ústav pořádá týdenní pracovní zasedání, přednášky, kolokvia s mezinárodní účastí, podílí se na vědecké činnosti Mnichovské univerzity a podporuje domácí a zahraniční stipendianty (podrobné přehledy v Jahresberichte Institutu).

Mnichovský ústav je nejmladším a svého druhu jediným uměnovědným zařízením v Německu, jehož základním posláním je podpora a rozvoj evropské uměnovědy v domácí a především mezinárodní spolupráci, s těžištěm v odborné, specializované knihovně, otevřené zemím východní Evropy. Tento odkaz, podmíněný mj. také historickou polohou Mnichova, zůstává zachován i při akceptování a podpoře nových uměnovědných idejí.

Lubomír J. Konečný